

Per què és important la perspectiva de gènere amb atenció a la diversitat sexual i de gènere en els conflictes armats?

Les persones lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals (LGTBI) afronten situacions de discriminació i violència a tot el món i sota tot tipus de règims polítics, sovint perpetrades amb impunitat. En situacions de conflicte armat, la discriminació i les múltiples formes de violència contra la població LGTBI poden agreujar-se. Els processos de militarització transcorren molt influïts per les identitats de gènere estereotipades, que mobilitzen militarment a les poblacions al voltant d'ideals socialment construïts de masculinitat i feminitat.

La masculinitat militarista es recolza en construccions socials de l'heterosexualitat com a norma i del binarisme de gènere (homes / dones com a opcions normatives d'identitat de gènere), així com en les desigualtats de poder subjacents en les dues construccions. Aquestes masculinitats militaristes normalitzen el recurs a la violència, i sancionen i persegueixen, incloent mitjançant la violència sexual i de gènere, a les persones amb identitats de gènere dissidents, com persones LGTBI o percebudes com a tals. Si bé la violència per motius d'orientació sexual i identitat de gènere en el marc de conflictes armats està molt poc estudiada, estudis relatius al conflicte armat a Colòmbia¹ assenyalen els vincles entre aquesta violència i les estratègies de control social i territorial dels actors armats del conflicte, la seva voluntat d'imposició d'un determinat ordre social i de control de la sexualitat. Així, en els països en conflicte, la violència per orientació sexual i identitat de gènere perpetrada per actors armats del conflicte se suma a la violència en la pròpia família o comunitat o comesa per altres actors de la societat, incloent grups organitzats.

En situacions de conflicte armat, la discriminació i les múltiples formes de violència contra la població LGTBI poden agreujar-se

Com en el cas de la violència de gènere i sexual contra les dones, hi ha un continuum entre el context de discriminació i violència homofòbica i transfòbica en etapes de pau i en fases bèl·liques i postbèl·liques. A més, com qualsevol altre sector població, la població LGTBI és heterogènia i es veu travessada per múltiples eixos i factors que influeixen i configuren les seves identitats (classe, edat, religió, grup ètnic, entorn rural / urbà, diversitat funcional, entre d'altres), i que també poden resultar en un increment de la discriminació i la violència.

Impactes específics dels conflictes sobre la població LGTBI

La conflictivitat armada té impactes específics sobre la població LGTBI, sovint invisibilitzats o infrainvestigats. Així, els conflictes armats tenen impactes directes en termes de violència homofòbica i transfòbica, així com d'exacerbació de les diverses formes de discriminació per motius d'orientació sexual i identitat de gènere preexistents. La població LGTBI afronta violència física (assassinats, pallisses, segrestos, agressions sexuals) o psicològica (amenaces, coacció, o privació arbitrària de la llibertat) en totes les regions del món en contextos sense conflicte armat, com assenyalava ACNUDH.² En contextos de conflicte armat, aquesta violència pot exacerbar-se, així com també les conseqüències sobre la salut física i psicològica de la població i les dificultats d'accés a mitjans de subsistència, educació, entre d'altres.

Malgrat la seva invisibilització, són molts els casos de violència per motius d'orientació sexual i identitat de gènere en el marc de conflictes. Entre ells, el Registre Únic de Víctimes de Colòmbia té registrades 1.818 víctimes LGTBI de 2.345 fets en el marc del conflicte armat colombià, incloent 102 homicidis, 1.676 casos de desplaçament forçat, 358

¹ Consell de Drets Humans, *Discriminación y violencia contra las personas por motivos de orientación sexual e identidad de género. Informe de la Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos*, 4 de maig de 2015, A/HRC/29/23.

² Colombia Diversa, *Vivir bajo sospecha. Estudios de caso: personas LGBT víctimas del conflicto armado en Vistahermosa y San Onofre*, maig de 2017.

amenaces, 108 delictes contra la llibertat i la integritat sexual, entre altres. 366 fets van ser comesos per actors paramilitars i 287 per grups guerrillers. Organitzacions com Colòmbia Diversa assenyalen que les xifres reals poden ser majors. A Txetxènia el 2017 es van denunciar pràctiques de segrest d'homes homosexuals i homes percebuts com a tals, portats a terme per actors armats no estatals i forces de seguretat, seguides de detencions arbitràries, tortura, maltractaments i execucions extrajudicials.³

Persones LGTBI han estat objectiu de violència física i sexual a Síria, incloent amb pràctiques de tortura, lapidació, decapitació i cremades en viu, per part d'actors armats. Han sigut objectiu de violència, incloent violència sexual, a països als quals s'han desplaçat forçosament, on a més afronten sovint un doble estigma, com a persones refugiades i LGTBI, segons un estudi de l'ACNUR.⁴ Una investigació al Líban va identificar que el 70% de la població refugiada LGTBI havia fugit de Síria per un increment dels atacs contra les persones LGTBI com a conseqüència del conflicte.⁵ Per altra banda, la població LGTBI a l'Iraq ha afrontat molts riscos. Un informe de 2014 de la International Gay and Lesbian Human Rights Commission (IGLHRC), de l'organització MARE i de la iraquiana Organització per a la Llibertat de les Dones (OWFI) assenyalen el risc que constituïa ISIS per al dret a la vida de la població LGBTI en les zones en aquesta etapa sota el seu control, així com la difícil situació en altres zones de l'Iraq, amb atacs contra menors i adults homosexuals o percebuts com a tals per milícies armades, així com la imposició de mesures de control social. Segons l'informe, la manca de protecció de la població LGTBI era major degut al fet que els perpetradors de violència procedien de tots els àmbits, així com per l'absència o escàs suport comunitari i familiar, la manca de protecció institucional i pel focus dels perpetrats en qüestions com aparença i vestimenta.⁶

Així mateix, Nigèria ha assistit a un increment de la persecució contra la població LGTBI especialment des

de l'aprovació de legislació contra el matrimoni del mateix sexe el 2014, incloent detencions de centenars de persones, així com atacs per sectors de les seves comunitats, fet que ha forçat al desplaçament i sol·licitud d'asil a persones nigerianes amenaçades per la seva orientació sexual i identitat de gènere. La seva deportació quan veuen rebutjada la seva sol·licitud d'asil suposa un risc a la seva integritat física.

La violència per motius d'orientació sexual i d'identitat de gènere és també causa de desplaçament intern i extern de persones LGTBI. Segons dades de l'ACNUR de 2015, 42 Estats havien concedit asil a persones sol·licitants perseguides per motius d'orientació sexual i identitat de gènere. No obstant això, les polítiques d'asil i migració presenten nombroses deficiències des d'una perspectiva de diversitat sexual i de gènere. Organitzacions de defensa dels drets de la població LGTBI han denunciat situacions d'abús i discriminació que pateixen persones refugiades LGTBI a països de trànsit i d'acollida, per part d'institucions, societats d'acollida i altres sectors de població refugiada. En algunes fronteres, les persones desplaçades són sotmeses a exàmens físics invasius. Així mateix, els processos de devolució de persones sol·licitants d'asil suposen greus riscos d'exposició a violència, discriminació, penalització i fins i tot aplicació de la pena de mort.⁷ 22 dels 33 conflictes armats el 2017 van transcórrer en països amb legislació discriminatòria contra població LGTBI.⁸

El context institucional i social de discriminació i estigma previ i durant els conflictes, la perpetuació de la violència i la impunitat –susceptible de veure's agreujada en contextos de conflicte armat–, el desmantellament de les xarxes de suport com a conseqüència dels conflictes o dels processos de desplaçament forçat poden portar a la infradenúncia de la violència homofòbica i transfòbica. Segons assenyalen ACNUDH, la majoria de països –amb o sense conflicte armat– no tenen sistemes eficaços de registre i denúncia.⁹

**22 dels 33
conflictes armats
del 2017 van
transcórrer en
països amb
legislació
discriminatòria
contra la població
LGTBI**

3. Escola de Cultura de Pau, *Alerta 2018. Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Icaria, 2018; Consell de Drets Humans, *Informe del Experto Independiente sobre la protección contra la violencia y la discriminación por motivos de orientación sexual o identidad de género*, 11 de maig de 2018, A/HRC/38/43.

4. Sarah Chynoweth, *We Keep it in our Heart. Sexual Violence Against Men and Boys in the Syria Crisis*, UNHCR, 2018.

5. Sarah Chynoweth, *ibíd.*

6. International Gay and Lesbian Human Rights Commission, MADRE, Organization of Women's Freedom in Iraq, *When Coming Out is a Death Sentence. Persecution of LGBT Iraqis*, 2014.

7. Consell de Drets Humans, *Discriminación y violencia contra las personas por motivos de orientación sexual e identidad de género. Informe de la Oficina del Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Derechos Humanos*, 4 de maig de 2015, A/HRC/29/23.

8. Dades de conflictes armats de l'Escola de Cultura de Pau, *Alerta 2018. Informe sobre conflictos, derechos humanos y construcción de paz*. Icaria, 2018; i dades sobre legislació discriminatòria d'ILGA, *Homofobia de Estado. Estudio jurídico mundial sobre la orientación sexual en el derecho: criminalización, protección y reconocimiento*, maig de 2017

9. Consell de Drets Humans, *ibíd.*

Organitzacions i activistes LGTBI en la construcció de pau

Organitzacions i activistes LGTBI són un actor actiu mobilitzat pel reconeixement dels seus drets humans a tot el món, incloent en països en conflicte armat. Així mateix, les organitzacions LGTBI poden ser també un actor en defensa de la fi dialogada de conflictes armats i de processos de pau inclusivament, en què es tinguin en compte les seves necessitats i demandes. Així, el procés de pau a Colòmbia entre el Govern i les FARC va marcar una fita pel que fa a mobilització per la pau i capacitat d'influència en l'acord de pau de la població LGTBI. Organitzacions de dones i de lesbianes, gais, bisexuals, transsexuals i intersex de Colòmbia van aconseguir superar divisions diverses i articular demandes conjuntes: suport al procés de pau, exigència de garanties de participació i creació de la subcomissió de gènere en les negociacions formals, entre altres. Activistes LGTBI es van reunir amb els equips negociadors a l'Havana, es van mobilitzar per la pau a Colòmbia i van plantejar demandes. Entre els èxits, la participació efectiva en el procés de pau i la incorporació de l'atenció a la diversitat sexual i de gènere en l'enfocament de gènere de l'acord de pau, així com en els mecanismes de verificació de la implementació. Per tot això, les organitzacions LGTBI de Colòmbia han aconseguit un precedent internacional, que pot servir de referència i aprenentatges per a d'altres contextos en conflicte. En altres països, com Turquia, organitzacions LGTBI han establert relacions de cooperació amb organitzacions feministes i organitzacions antimilitaristes, entre d'altres, en defensa en una resolució dialogada del conflicte entre l'Estat i el grup kurd PKK.

Una de les claus del cas de Colòmbia ha estat l'adopció d'un enfocament integral de gènere, un dels reptes que afronta l'agenda internacional de dones, pau i seguretat, sorgida fruit de la demanda d'organitzacions de dones de tot el món i materialitzada en instruments internacionals com la resolució 1325 del Consell de Seguretat de l'ONU del 2000 i en successives resolucions. Si bé es tracta de la primera resolució que aborda les experiències de gènere de la guerra, investigacions sobre la matèria assenyalen la falta d'atenció a les vides i necessitats de la població LGTBI en les resolucions de l'agenda i en l'arquitectura formal de dones, pau i seguretat, a causa de la confusió entre "gènere" i "dones" en el llenguatge i implementació

Les polítiques d'asil i migració presenten nombroses deficiències des d'una perspectiva de diversitat sexual i de gènere

de l'agenda.¹⁰ Així, un dels reptes de l'agenda des de plantejaments feministes inclou l'enfortiment de la interseccionalitat de l'agenda.

En el pla internacional, el Consell de Drets Humans va aprovar en 2016 la resolució 32/2 sobre la protecció contra la violència i la discriminació basada en l'orientació sexual i la identitat de gènere, que es recolza al seu torn en dues resolucions prèvies de 2011 (17/19) i 2014 (27/32). La resolució, presentada per un grup motor de països d'Amèrica Llatina i uns altres 41 estats, resultat d'una intensa mobilització i campanya d'organitzacions i activistes LGTBI de tot el món, posa el focus d'atenció sobre la violència homofòbica i transfòbica i estableix el càrrec de persona experta independent sobre aquesta matèria. Aquesta figura ha d'avaluar l'aplicació dels instruments internacionals de drets humans, conscienciar sobre la violència per motius d'orientació sexual o identitat de gènere, involucrar-se mitjançant el diàleg amb els Estats i organitzacions de la societat civil, entre d'altres, promoure l'aplicació de mesures de protecció en cooperació amb els Estats, proporcionar assessorament i assistència tècnica, i ha de presentar informes anuals davant el Consell de Drets Humans.¹¹ Malgrat les seves limitacions, la resolució constitueix una eina per a la població LGTBI de tot el món, incloent per a organitzacions LGTBI en contextos de conflicte armat.

D'altra banda, activistes de drets humans i LGTBI també han denunciat com la defensa dels drets de la població LGTBI pot ser instrumentalitzada en ocasions per actors polítics o militars per diluir les crítiques a la violència perpetrada per aquests actors contra altres sectors de població. Així, el fenomen conegut com a "pink-washing" fa referència al màrqueting polític o econòmic que instrumentalitza els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals. Per exemple, organitzacions LGTBI palestines denuncien com el Govern d'Israel es presenta com un Estat que defensa els drets LGTBI, mentre vulnera els drets humans de la població palestina en el context de l'ocupació, incloent la població LGTBI palestina.

10. Hagen, Jamie J. "Queering women, peace and security", a *International Affairs* 92:2 (2016).

11. Consell de Drets Humans, *Informe del Experto Independiente sobre la protección contra la violencia y la discriminación por motivos de orientación sexual o identidad de género*, 11 de maig de 2018, A/HRC/38/43; Consell de Drets Humans, *Informe del Experto Independiente sobre la protección contra la violencia y la discriminación por motivos de orientación sexual o identidad de género*, 19 d'abril de 2017, A/HRC/35/36.

Què pots fer tu?

- Reflexiona sobre la diversitat d'orientació sexual i de gènere en la teva vida i el teu entorn. Revisa el vostre idioma i manera de relacionar-te, per no reproduir estereotips sobre l'orientació sexual i identitat de gènere i sobre l'estructura familiar de les persones amb qui et relaciones directament o indirectament. Anima al teu entorn a transformar el seu llenguatge i les seves pràctiques i incorporar activament la diversitat.
- Interessa't per com d'altres cultures i països s'aborda, i amb quin llenguatge, la diversitat sexual i de gènere.
- Interessa't per com persones migrades i refugiades LGTBI residents en el teu territori han viscut el seu procés de desplaçament i quines situacions afronten en el teu territori. Per a tal fi, pots contactar amb associacions i col·lectius de persones refugiades i migrades i organitzacions i col·lectius que els donen suport. Implica't en aquestes organitzacions i/o incorpora les seves vivències i reivindicacions en els teus àmbits d'acció.
- Assegura't que en els projectes en què participes, els termes “dones” i “gènere” no es facin servir com a sinònims. Adopta en els teus projectes la perspectiva de diversitat sexual i de gènere, fent atenció a les necessitats i impactes específics en les persones LGTBI, així com a la seva participació al llarg del projecte.
- Informa't sobre si els diversos nivells d'Administració en el teu territori incorporen en els seus sistemes d'acollida de la població refugiada i migrada la perspectiva de diversitat d'orientació sexual i de gènere. Si no ho fan, reclama la seva adopció i implementació a través d'espais de participació ciutadana.
- Exigeix als diversos nivells d'Administració en el teu territori que respectin els drets humans de les persones LGTBI en la seva política exterior, especialment en relació a països en conflicte (comerç d'armes, comerç internacional, cooperació al desenvolupament, etc.). Per a tal fi, pots incorporar aquest tema en l'agenda d'incidència política dels espais col·lectius en què participis (ONG, associacions, col·lectius, sindicats, partits polítics, grups religiosos, entre d'altres). Pots també contactar i establir relacions de confiança i suport mutu, sostingudes en el temps, amb organitzacions LGTBI i defensores de drets humans de països en conflicte o en processos de pau per conèixer la seva situació, experiències, necessitats i demandes, per tal d'incorporar-les en la teva incidència política.